

References

1. Uralov O.Sh., Internationalization of higher education in Uzbekistan//Social Sciences & Humanities Open, vol.2, issue 1, pp. 1-7, 2020.
2. Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan "On measures for the widespread introduction of the digital economy and e-government"//No. PD-4699 dated 28.04.2020. <https://lex.uz/docs/4800661>
3. Presidential Decree of the Republic of Uzbekistan on 2019, August 8 "On approval of the Concept of development of the higher education of the Republic of Uzbekistan until 2030". www.lex.uz/ru/docs/-4545884
4. Nicky H., The digital generation/in ELT Journal Volume 65/3 July 2011; doi:10.1093/elt/ccr041 Published by Oxford University Press, 2011.
5. Ivanova A., Smrikarov A. The New Generations of Students and the Future of e-Learning in Higher Education//International Conference on e-Learning and the Knowledge Society - e-Learning'09, 2009.
6. Kozhuharova G., Ivanova D. Didactic models for applying ICT in education // Trakia Journal of Sciences, vol. 13, no. 1, pp 462-467, 2015.
7. Mohamed I., Osama A. Impact of Interactive Learning on Knowledge Retention // Human Interface, Part II, HCII 2007, LNCS 4558, pp. 347–355, 2007.
8. Concept for adapting the education system to the digital generation. Ministry of Higher and Secondary Special Education of the Republic of Uzbekistan//With the support of the Erasmus+ programme of the European Union, 2019.
9. Islam S., Jahan N. "Digitalization and Education System: A Survey"//International Journal of Computer Science and Information Security, vol. 16, no. 1, 2018.
10. Romprasert S., Monjagapate J. "Digitized Educational System" // E-Services, pp.1-12. DOI: <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.87781>
11. Knight J., De W. Internationalization of higher education. Past and future//Journal of International higher education, The Boston College Center for international higher education. Number 95, 2018.

O'QITISH TIZIMIDA O'QUVCHI-TALABALARDA DISLEKSIYANING BARTARAF ETISH YO'LLARINI TAHLIL ETISH

Gulomov Sh.R., Abdujalilov J.A.

Annatsiya. Ushbu maqolada disleksiyani tadqiq etishning joriy holati tavsif etilgan. Professor-o'qituvchilarni disleksiya bilan bog'liq bazaviy ma'lumotlar bilan ta'minlash, hamda disleksiya doirasida pedagogikaning asosiy nazariy savollari mavzusi ochib berilgan.

Kalit so'zlar: disleksiya, hayajon, IDA, turg'unlik, kontent, fonologiya, morfologiya, semantika.

ANALYSIS OF HOW TO PREVENT DYSLEXIA AMONG SCHOOLCHILDREN-STUDENTS IN THE EDUCATION SYSTEM

Sh.R. Gulomov, J.A. Abdujalilov

Abstract. In this document the current state of dyslexia research is described. It helps to provide the staff with basic information about dyslexia; furthermore, it answers main theoretical questions of pedagogy in the framework of dyslexia.

Keywords: dyslexia, stress, IDA, depression, content, phonology, morphology, semantology.

Bolalardagi disleksiya mukammaligining darajasi insondan insonga o'tadigan miya rivojlanishidagi meros bilan hamda insonni o'qitish turi bilan bog'liq hisoblanadi. Miya normal, ba'zida juda aqlli bo'lgan insonlarning kuchi tildan ko'ra

boshqa a'zolarida bo'ladi.

Insonning o'qish va yozishni o'rganishdagi qiyinchiliklari topilmaguncha farq aniqlanmagan bo'lib turadi. Har bir insondagi disleksiya yagona bo'ladi, lekin ko'p hissiyotli yondashuvlar katta qamrovli yoshdagi insonlarga xizmat qilishga va farqlarni o'rganishga yetarli darajada moslashuvchan bo'ladi. Ko'p hissiyotli yondashuv ko'pchilikka, bolalar disleksiyasiga ahamiyatli bo'lishi mumkin, bu esa muhim hisoblanadi.

Disleksiya nima?

Disleksiyaning rasmiy ta'rifi: Disleksiya nevrologik sabab tufayli o'rganishga bo'lgan qobiliyatsizlikdir. U so'zni to'g'ri va ravon tanishdagi qiyinchilik va yomon nutqiy faoliyat orqali xarakterlanadi. Bu qiyinchiliklar odatda boshqa turdagi bilish qobiliyatlarining kutilmagan bog'liqligi natijasida tilning fonologik tarkibidagi kamchiliklar ko'rinishi natijasida kelib chiqadi. Ikkinchi sabab anglab o'qishdagi muammolarni va so'z boyligi hamda bazaviy bilimni o'stirishga halal beruvchi kam o'qish faoliyatini o'z ichiga oladi.

Disleksiya nimani anglatadi?

Disleksiya til asosidagi o'rganish qobiliyatsizligidir. Disleksiya odamlarda bo'ladigan maxsus til qobiliyatlari, ayniqsa o'qish bilan bog'liq qiyinchiliklarni keltirib chiqaruvchi simptomlar to'plamiga aloqadordir. Talabalar odatda tilning talaffuz, yozish va so'z yozilishi kabi boshqa qobiliyatlari bilan bog'liq qiyinchiliklarni boshdan kechirishadi. Disleksiya insonlarga har tomonlama ta'sir qiladi, biroq uning ta'siri inson hayotining turli bosqichlarida o'zgarishi mumkin. U o'qish qobiliyatsizligiga bog'langan bo'ladi, chunki disleksiya odatiy ko'rsatmali muhitda talabalarning akademik muvaffaqiyatga erishishini qiyinlashtirishi mumkin va bu keskin ko'rinish talabalarni maxsus ta'lim, maxsus yashash sharoiti va qo'shimcha qo'llab quvvatlovchi xizmatlarga ehtiyojmandlikka olib keladi.

Disleksiya nima sabab bo'ladi?

Disleksiyaning aniq sababi hozirgacha ma'lum emas, biroq anatomiya va miya tasavvur o'rganishlari disleksiya uchragan inson miyasidagi rivojlanish va funksiyalar farqini ko'rsatadi. Bundan tashqari, ko'plab disleksiya bor odamlar so'zlar ichidagi tovushlarni ajratib tanib olishda va bu harflar qanday qilib tovush chiqarishida, o'qilish faktorlarida muammolarga duch kelishadi. Disleksiya o'rganishga xohishning kamligi yoki aqliy salohiyat sustligi natijasida bo'lmaydi, disleksiya bor talabalar o'zlari uchun mos o'qitish usuli bilan muvaffaqiyatli o'rganishlari mumkin.

Disleksiya odamlarning barcha intellektual bosqichlarida namoyon bo'ladi. Ularga san'at, kompyuter ixtisosligi, dizayn, drama, elektronika, matematika, mexanika, musiqa, fizika, savdo va sport kabi yo'nalishlarda qobiliyat ato etilgan bo'ladi. Qo'shimcha ravishda, disleksiya oilada ham biridan ikkinchisiga o'tadi; agar biror kimning ota-onasi yoki tug'ishganida disleksiya bo'lsa, unda ham disleksiya bo'lish ehtimoli bor. Ba'zilarida disleksiya ularning hayotida ertaroq aniqlanadi, lekin boshqalarda qarigunga qadar ham aniqlanmasligi mumkin.

Disleksiyaning ta'sirlari qanday?

Disleksiyaning odamlarga ta'siri turlichadir va u sharoit talabchanligiga, instruksiya yoki qayta vositachilikning effektivsizligiga bog'liqdir. Qiyinchilikning asosi so'zlarni tanib olish, o'qish, talaffuz, nutq va yozishni o'z ichiga oladi. Disleksiyaga uchragan ba'zi odamlar o'qishni va nutq o'rganishni maxsus qo'llanmalar orqali ertaroq egallashadi, lekin keying tajribalar ularning eng oddiy muammolari ham grammatika, matnni tushunish va insho yozishlarni talab qiladi.

Disleksiyasi bor insonlar uylarida oliy til modeli va maktabda yuqori darajali til qo'llanmasini o'rganishgandan keyin gapirish tilida ularda muammo bo'ladi. Ular o'zini aniq ifodalashda yoki boshqalar nima demoqchiligini to'liq tushunishda qiyinchilikka uchrashi mumkin. Bu kabi muammolarni aniqlash odatda qiyin bo'ladi, lekin ular maktabda, ish joyida va boshqa odamlar bilan aloqa bog'lashda katta muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Disleksiyaning ta'siri sinf oxirigacha yetib boradi.

Disleksiya bilan bog'liq qanday anglashilmovchiliklar mavjud?

Disleksiya nima ekanligini tushunish ham muhim ahamiyatga ega. Disleksiya to'g'risida ko'plab anglashilmovchilik va afsonalar bor va ular disleksiyali insonlarga yordamni qabul qilishga va umumiy tushunchalarni olishda qiyinchiliklar tug'diradi.

Disleksiyali insonlar bilan bog'liq mish-mishlardan biri "teskari o'qishdir". Ularning imlosida vaqti vaqti bilan ko'rinadigan chalkashlik so'zlarni teskari o'qish yoki ko'rish natijasidamas, balki bu talabalarda eshitiladigan harflarning belgisini va so'zlar shaklini eslab qolishda muammo borligidadir.

Disleksiya kasallik emas shu sababli ham uning davosi yo'q. To'g'ri diagnostika va o'z vaqtida berilgan qo'llanma, o'z ustida ishlash, oilaning, o'qituvchilar, do'stlar va boshqalarning qo'llab quvvatlashi disleksiyali bolalarga maktabda va keyinchalik voyaga yetganda muvaffaqiyatga erishishi mumkin.

Disleksiyalilarning intellekti past bo'lmaydi. Faktga ko'ra, to'liq qarama-qarshilik to'g'ridir.

Disleksiyaning belgilari va simptomlari

Disleksiyaning simptomlarini tanib olish muhim hisoblanadi. Ertaroq sezilgan bolalarga qisqa vaqt ichida maktabda muvaffaqiyatga erishishi uchun to'g'ri ko'rsatmalar va sharoitlar qilib berilishi kerak. Tajribalar disleksiyaga uchragan bolalarda quyidagi umumiy muammolar bo'lishini ko'rsatadi:

- gapirishni o'rganish;
- harflarni va ular beradigan tovushlarni o'rganish;
- yozma va nutqiy tilni tashkil qilish;
- raqamli asoslarni yodlab qolish;
- tushunish uchun yetarli darajada tez o'qish;
- ko'proq o'qish topshiriqlarini saqlash va tushunish;
- nutq;

- xorijiy tilni o'rganish;
- matematik amallarni to'g'ri bajarish.

Boshlang'ich yoshdagi bolalarda quyidagi maxsus belgilar uchraydi:

- 20 gacha sanash, hafta kuni nomlari yoki alfavit kabi oddiy ketma-ketliklarni eslab qolish bilan bog'liq qiyinchilik;
- so'zlarni qofiyasini tushunishdagi qiyinchilik;
- bir xil harf bilan boshlanadigan so'zlarni tanib olishdagi muammolar;
- talaffuz qiyinchiligi;
- qo'shiq ritmiga mos qarsak chalishdagi muammolar;
- so'z qaytishi bilan bog'liq qiyinchilik;
- odamlar va joy nomlarini eslab qolishdagi muammolar;
- gapirish yo'nalishini eslab qolishdagi qiyinchilik.

Bunday muammosi bor o'quvchilarning barchasini ham disleksiyaga uchragan deb bo'lmaydi. Shubha ostidagi disleksiyani tasdiqlashning rasmiy usuli o'qish, gapirish va yozish qobiliyatlarini testlashdan iboratdir.

Ishtimoiy va emotsiyali bog'liqlik

Samuel T. Orton disleksiyaning emotsiyali jihatlarini tavsiflab bergan dastlabki izlanuvchilardan bo'ladi. Uning izlanishlariga ko'ra, erta disleksiya tashxisi qo'yilgan maktab yoshigacha bo'lgan bolalarda xursandchilik va yaxshi yo'lga qo'yilganlik kuzatilgan. Ularning emotsiya bilan muammolari ularga kerak bo'lgan ehtiyoj bilan dastlabki o'qish qo'llanmalari mos kelmagan paytdan boshlab rivojlana boshlaydi. Yillar davomida, disleksiyali o'quvchilarning sinfdoshlari ulardan o'tib ketishi ularning umidsizligini oshirib yuboradi.

Hayajon va bezovtalik

Jerom J. Schultzingning "Disleksiya-Hayajon-Bezovtalik bog'liqligi" mavzusidagi Xalqaro Disleksiya Assotsiatsiyasi (IDA) ma'lumotnomasidan disleksiya va emotsiya ijtimoiy muammolar o'rtasidagi bog'liqlikni shu bilan birga akademik ijro va o'zaro ijtimoiy munosabatlarning ta'sirlarni tushunish uchun qo'llanma vazifasini bajaradi.

Bizda nazorat kam yoki yo'q bo'lgan paytda hayajon va bezovtalik ortib boradi (masalan, mashina yo'ldan chiqib ketadi, zinada qoqilish, jamoat joylarida mutolaa). Yoshlar ham, qariyalar ham behisob hayajon va ko'plab bezovtalik belgilarini boshdan kechirishlari mumkin, lekin bolalar va voyaga yetganlar ayniqsa nozik bo'lishadi. Shu sababli ham ko'plab odamlar o'zlaridagi o'rganishga bo'lgan qobiliyatsizlikning tabiatini to'liq anglab yetishmaydi va natijada o'z qiyinchiliklarining sababchisi deb o'zlarini ayblashadi. O'z-o'zidan shubhalanish va o'z-o'zini ayblash o'ziga bo'lgan hurmatni kamaytirishga, maktab, ish va jamiyatdagi faolliklarga bardoshsiz bo'lib qolishga va yanada ko'proq hayajon va bezovta bo'lishga sabab bo'ladi.

Ko'plab disleksiyaga uchraganlar soatlab vaqtini maxsus dasturlar va mutaxassislar bilan o'tkazishlariga qaramasdan xafagarchiliklar va kam muvaffaqiyatlarni boshdan kechirishadi. Ularning rivojlanishi sekin amalga

oshadigan, emotsiya jihatdan nozik bo'ladi. Ba'zilar yetarli darajada muvofiq bo'lgan mashg'ulot va qo'llab-quvvatlashlarsiz muvaffaqiyatga erishish to'g'risidagi ortiqcha bosimiga duchor bo'lishadi. Boshqalarni esa tug'ishganlari, sinfdoshlari yoki hamkasblari bilan taqqoslanishi ularni ehtiyotkor va tashvishli qilib qo'yadi.

Disleksiyaga ega shaxslar boshqa begona joylarda bo'lish orqali ommaviy xatolarni va yuzaga keladigan salbiy javoblarni xatarga qo'yishni o'rganishadi. Keyin esa bu o'z qobig'iga o'ralgan, yosh insonlar qidirayotgan yoki ijtimoiy izolyatorga aylangan disleksiyaga ega shaxslarni hissiyotli qilib qo'yadi.

O'z-o'zini tasvirlash

Disleksiya insonlarga o'zini tasvirlashiga ham ta'sir qiladi. Disleksiyaga ega o'quvchilar tez-tez soqovlikni va o'z imkoniyatidan past darajani his qilishadi. Akademik muammolar sababli katta hayajonni boshdan kechirgach, o'quvchilar maktabni davom ettirish to'g'risida tushkunlikka tushib qolishadi.

Agar bolalar maktabda muvaffaqiyatga erishishsa, ularda o'zlari to'g'risida ijobiy hissiyotlar paydo bo'ladi va hayotda ham omadga erishishga ishona boshlashadi. Agar bolalar omadsizlikka duch kelsa, ular boshqalardan kam ekanini va harakati yetarli emasligini bilib olishadi. Ular kuchli va samarali bo'lish o'rniga o'z atrofini nazorat qilishni o'rganadi. Ular kuchsizlik va qobiliyatsizlikni his qiladi.

Tadqiqotchilar shuni aniqlashdiki, o'quvchilarning muvaffaqiyati o'zlarining sayi-harakatlari evazigadir. Ular omadsizlikka uchraganda o'zlariga yanayam qattiqroq harakat qilishni aytishadi. Biroq, disleksiyaga ega bo'lganlar muvaffaqiyatga erishganda buni sababini omad bilan bog'lashadi. Ular muvaffaqiyatsizlikka uchrasa o'zlarini ahmoq deb hisoblashadi.

Izlanishlar bunday kamsitilish tuyg'ulari 10 yoshgacha rivojlanishini aniqlashdi. Bu yoshdan keyin bolalarda o'zini ijobiy tomonlama namoyish qilishga yordam berish qiyin bo'lib qoladi. Bu dastlabki aralashuv uchun kuchli asosdir.

Turg'unlik

Turg'unlik holati disleksiyada ham tez-tez yuzaga keladi. Turg'unlikda uchragan bolalarda va o'smirlarda depressiyaga uchragan yoshi kattalarga nisbatan boshqacha simptomlar bo'ladi. Turg'unlikda uchragan bolalar latergik bo'lishi yoki ularga g'amgin tuyg'ular haqida gapirish mumkin emas. Buning o'rniga ular faolroq bo'lishi va yomon hissiyotlardan chiqib ketishi kerak. Turg'unlik holatida bola baxtsiz ko'rinmasligi mumkin. Biroq turg'unlikda uchragan bolalar ham, o'smirlar ham 3 ta bir xil xarakter bilan tavsif etiladi:

- ular o'zlari haqida salbiy fikrlashadi, salbiy tomonlama o'zlarini namoyon qiladi;
- dunyoga salbiy qaraydi. Hayotning ijobiy jihatlaridan kam bahramand bo'lishadi. Bu ularni quvnoq bo'lishini qiyinlashtiradi.
- ko'plab turg'unlikda uchragan yoshlar yorqin kelajak haqida daxshat bilan tasavvur qilishadi. Disleksiyaga ega bo'lgan depressiyali bolalar o'z qiyinchiliklarini faqatgina hozirgisini emas, balki keyingi hayoti davomidagilarini ham ko'rishadi.

Disleksiyani kamaytirish yo'llari

Bolalarga dastlabki hayotida kuchli ruhlantirish va qo'llab-quvvatlash berilganda ular yana ham muvaffaqiyatliroq bo'lishadi va boshqa sohalarida ham muvaffaqiyatga erishadi. O'qituvchilar quyidagilar orqali aqlga sig'maydigan qo'llab-quvvatlash tizimini yarata olishadi:

1. Bolalarning hissiyotlarini eshitish. Notinchlik, xafalik va depressiya disleksiyaga ega bolalarga kunlik hamroh bo'lishi mumkin. Biroq ularning gapirishdagi kamchiligi o'z tuyg'ularini ifodalashda qiyinchilikka olib keladi. Shu sababli ham voyaga yetganlar ularga o'z tuyg'ulari haqida gapirishga yordam berishlari kerak.

2. Harakatlarni faqatgina biror buyum bilan emas boshqacha usul bilan ham mukofotlash. Masalan disleksiyaga ega talabalar uchun olgan baholar rivojlanishda muhim bo'lmasligi mumkin.

3. O'ziga ma'qul bo'lmagan munosabatga duch kelganda, disleksiyasi bor bolalar bexosdan umidsizlanishi mumkin. "Dangasa", "Tuzalmas" kabi so'zlar bolalarga o'zini namoyish qilishiga zarar keltirishi mumkin.

4. Talabalarga o'z oldiga hayotiy maqsad qo'yishga yordam berish. Ko'plab disleksiyaga ega talabalar o'z oldiga yetib bo'lmas, mukammal maqsadlarni qo'yishadi. Erishsa bo'ladigan maqsadlarni qo'yishda yordam berish orqali muvaffaqiyatsizliklar siklini o'zgartirish mumkin.

Yuqoridagilarning barchasi maktab xodimlari, ota-onalar va boshqa kasbdagilar uchun disleksiyaga ega bolalarni ularga zarur ehtiyojlar bilan ta'minlashda qo'llab quvvatlash uchun muhim hisoblanadi, shu orqali disleksiyaga ega bo'lgan o'quvchi mamnun va muvaffaqiyatli o'smiringa aylanadi.

Sinf strategiyalari, maslahatlari va vositalari

Maktablar disleksiyaga ega o'quvchilarga muvaffaqiyatga erishishga yordam berishda akademik moslashuv va modifikatsiyalarni amalga oshiradi. Masalan, disleksiyaga ega o'quvchilarga topshiriqlarni bajarishda qo'shimcha vaqt va qanday bajarish bo'yicha yozma ko'rsatmalar beriladi hamda ularning o'ziga mos uyma vazifa beriladi. O'qituvchilar disleksiyali bolalarga audioli test berishadi yoki baholashning alternativ vositasidan foydalanishga ruxsat berishadi. O'quvchilar audiosi yozilgan kitoblarni eshitish, matnlarni o'qishdan foydalanish va kompyuterdagi matn muharrirlari orqali yordam olishi mumkin.

Disleksiyali o'quvchilarni biror vositalar orqali o'qitish katta kuch talab qiladi. Maxsus ta'lim va umumiy ta'limning o'qituvchilari turi jinsli o'quvchilardan tashkil topgan sinfni o'qitish va boshqarishdagi qulayliklarni izlashadi. Barcha sinf vositalarida o'qituvchilar so'ragan sharoitlarni qilib berish muhim hisoblanadi. Quyidagilar umumiy ta'lim va mahsus ta'lim o'quvchilarida muammolarini yechishda qulay sharoitlar bilan ta'minlaydi. Ular talab qilingan sharoit materillariga, interfaol qo'llanmalarga va o'quvchilar harakatlariga bo'g'liq holda tashkil etiladi.

Materiallarni o'z ichiga olgan turar joylar

Turar joy materiallari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Yozilgan ko'rsatmalarni oddiylashtirish yoki aniqlashtirish. Ushbu bo' imda yozilgan ba'zi ko'rsatmalar ko'plab ma'lumotlar qismidan tashkil topgan. O'qituvchilar ularning muhim joylarini belgilab berishadi. Ko'rsatmani qaytadan yozish ham foydalidir.

- Muhim ahamiyatga ega ma'lumot. Agar o'smir muntazam dars kitobini o'qisa, lekin zarur ma'lumotni topishda qiyinchilikka uchrasa, o'qituvchi bu ma'lumotni diqqat bilan belgilashi kerak.

- Sarflanadigan materialga egalik qiladigan joydan foydalanish. Keyingi jarayonlarda foydalaniladigan materiallarda o'quvchilar quyi o'ng tomondagi burchagiga diagonal chiziq chizishlari kerak. O'quvchilar va o'qituvchilar belgilangan sahifalar orqali bajarilishi yoki to'g'irlanishi kerak bo'lgan keyigi sahifani osonlik bilan topishlari mumkin.

- Qo'shimcha amaliyot ishlari bilan ta'minlash. Ba'zi materiallar tanlangan qobiliyatga ega bo'lish uchun o'quvchilarni yetarli darajada amaliy faoliyat bilan ta'minlamaydi. Shundan keyin o'qituvchilar qo'shimcha amaliy ish materiallari tayyorlashlari kerak. Bu amaliy ishlarga o'yinlar, tengdoshlarni o'qitish faoliyati, materiallarni o'zini to'g'irlashi, kompyuterning dasturiy vositalari va qo'shimcha ish qog'ozlari.

- Kontent maydonni lug'at bilan ta'minlash. O'quvchilar kontentga bog'liq terminlarning lug'atidan foydalanishadi.

- O'quv qo'llanmalarini rivojlantirish. O'quv qo'llanmasi o'quvchiga asosiy g'oyani tushunishda va asosiy g'oyaga bog'liq detallarni ajratishda yordam beradi.

- Ovoz yozish qurilmasidan foydalanish. Ko'rsatmalar, hikoyalar va maxsus darslar yozib olinishi mumkin. O'quvchi ko'rsatma yoki konsepsiyani tushunish uchun audio yozuvni qaytadan eshitadi. O'qish qobiliyatini yaxshilash uchun audio yozuvdagi matnni qog'ozga chiqarib sekinlashtirib o'qiydi.

- Yordamchi texnologiyalardan foydalanish. Planshet, elektron lu'gat, speller, matnni o'qib beruvchi dasturlar, audio kitoblar bularning barchasi foydali yordamchi texnologiyalarga kiradi.

Interaktiv ko'rsatmalar yordamida joylashtirish

Talabalarning diqqatini jalb qilish va muayyan vaqtga jalb qilish vazifasi ko'plab o'qitish va boshqaruv qobiliyatlarini talab qiladi. O'qitish va o'zaro hamkorlik har bir o'quvchi uchun muvaffaqiyatli o'rganishni ta'minlashi kerak. Muvaffaqiyatli onlayn ta'lim faoliyatini takomillashtirish uchun ba'zi imkoniyatlar keltirilgan:

- aniq ta'lim vositalaridan foydalanish. Ko'pgina tijoriy materiallar o'qituvchilarga aniq ta'lim berish tartibini belgilamaydi. Shunday qilib o'qituvchi ko'pincha ushbu tartib-qoidalarni kiritish uchun materialni moslashtirishi kerak.

- buyruqlarni takrorlash. Ushbu ko'rsatmalarga rioya qiladigan talabalar ko'pincha ko'rsatmalarni o'z so'zlari bilan takrorlashni so'rab yordam berishadi. Shuningdek, talaba o'qituvchi mavjud bo'lmaganda o'qituvchilarga ko'rsatmalarni

takrorlashi mumkin. Agar yo'nalishlar bir necha qadam bo'lsa, yo'nalish pastki qismlarga ajratib qo'yiladi.

- kundalik mashg'ulotlarni saqlash. O'quvchilarning ko'pchiligi kutilayotgan narsalarni bilish va amalga oshirish uchun kundalik faoliyat turlarining tuzilishiga muhtojdir.

- talabalarga grafikni tashkil etuvchi organayzerni taqdim etish. Prezantatsiyalar davomida o'quvchilarni to'ldirish uchun chizmalar, jadvallar yoki bo'sh sahifalar berilishi mumkin. Talabalar asosiy axborotni tinglashlarida va tushunchalar bilan aloqador ma'lumotlar o'rtasidagi aloqalarni ko'rishda yordam beradi.

- qadam ko'rsatmalariga amal qilish. Yangi yoki murakkab ma'lumotlar kichik ketma-ketlikda taqdim etilishi mumkin. Bu ochiq yoki qisman ta'limga muhtoj bo'lgan cheklangan ma'lumotlarga ega bo'lgan talabalarga yordam beradi.

- vaqtinchalik va vizual axborotlarni bir vaqtning o'zida birlashtirish. Og'zaki ma'lumotlar vizual ekranlar bilan ta'minlanishi mumkin (masalan, sarlavha yoki tarqatish).

- mnemonik yo'riqnomalardan foydalanish. Mnemonik qurilmalar o'quvchilarga asosiy ma'lumotni yoki o'quv strategiyasida eslatmalarni yod olishlariga yordam berish uchun ishlatilishi mumkin.

- kundalik tekshiruvni chizish. Oldingi tadqiqotlar yoki mashg'ulotlarning kunlik tekshiruvi talabalarga yangi bilimlarni oldindan bilib olish imkonini beradi.

Tarkibiy savodxonlik yondashuvi

Strukturaviy savodxonlik bo'yicha ko'rsatma bir necha element bilan belgilanadi:

Fonologiya. Fonologiyani so'zlashtirilgan so'zlarning tovushli tuzilishini o'rganish va tizimli tilni o'rganishning muhim elementi hisoblanadi: fonologik his-tuyg'ular qofiya, og'zaki nutqda so'zlarni hisoblash va og'zaki so'zlar bilan qarsaklardir. Fonologik xabardorlikning muhim jihati - fonemaga oid tushuncha yoki so'zlarni fonem deb ataladigan tovushlarga ajratish qobiliyatidir. Fonem tilda boshqa tovushlardan farq qiladigan ma'lum bir tilda eng kichik tovushdir.

Jadval ko'rsatmalari - bu bitta tovushli ovozga ega bo'lgan og'zaki yoki yozma tilning birligi.

Morfologiya. Morphem tilda eng kichik qiymat hisoblanadi. Strukturalangan o'qish savodxonligi asosiy so'zlarni, ildizlarni, prefikslarni va qo'shimchalarni o'rganishni o'z ichiga oladi. Misol uchun, "o'qituvchi" so'zi ildiz tuzilishini o'z ichiga oladi, ya'ni "ichki" yoki "ning" degan ma'noni qo'shadigan prefiks va "yoki" degan jumlada "kim" degan ma'noni anglatadi. O'qituvchi talabalar bilimlarini yig'adigan kishi.

Matnni sintaksisi. Matnni sintaksis - bu ma'noni yetkazish uchun jumlada so'zlarning ketma-ketligini va funktsiyasini aniqlaydigan printsiplar majmui. Grammatika jumla o'zgarishi va til mexanikasini o'z ichiga oladi.

Semantika. Bu - ma'no bilan bog'liq tilning jihati. O'quv dasturi yozma tilni tushunishni o'rganishni o'z ichiga olishi kerak.

Ochiq ko'rsatma. Strukturaviy o'qitishni o'rganish talaba va o'qituvchining uzluksiz hamkorligi bilan barcha tushunchalarni qasddan o'rganishni talab qiladi.

Tashxis ta'limi. O'qituvchi shaxsiy ta'lim olishda tajribali bo'lishi kerak. Bu talabaning talablariga javob beradigan ko'rsatma. Trening mashqlar norasmiy (masalan, kuzatish) va rasmiy ravishda (masalan, standartlashtirilgan chora-tadbirlar yordamida) batafsil va uzluksiz baholashga asoslangan bo'lib, taqdim etilgan tarkib avtomatlashuv darajasiga ega bo'lishi kerak. Otomatizm o'quvchilarning e'tiborini va bilim resurslarini tushunish va ifodalar.

Xulosa qilib disleksiyasi bor o'quvchi va talabalar bilan alohida shugullanish ularning oq'ishga bo'lgan ishtiyoqini yanada mustahkamlashga imkon beradi. Shuningdek bu o'quvchi-talabalar muammolarini o'rgangan holda ularga na faqat alohida yondashuvlar orqali echimlar taklif etish, balki ular bilan logoped-o'qituvchi, psixolog-o'qituvchilarni ham jalb etish va qiziq bo'lgan turli xildagi audio-video taqdimotlarni muntazam taqdim etish maqsadga muvofiq buladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Angela Repanovici. Diversity and Inclusion Action Plan. Best practices. Dresden, one week DECIDE project training_25-29 March 2019.
2. Moats, L., & Dakin, K. (2008). Moats, L., & Dakin, K. (2008). Dyslexia basics, 1-3. Retrieved October 1, 2013
3. Moats, L., & Dakin, K. (2008). Basic facts about dyslexia and other reading problems. Baltimore, MD: International Dyslexia Association.
4. School age dyslexia screener (2013, October) Retrieved October 1, 2013
5. Shultz, J. (2013). The dyslexia-stress-anxiety connection, 1-4. Retrieved October 1, 2013

BLENDED LEARNING: EXPLANATION, THE REASONS FOR USING IT AND ITS CATEGORIES.

L. Babakhodjaeva, A. Malikov

Abstract. For centuries, improving the quality of education was one of the most important aspects on the agenda of institutions and instructors. Pioneers of education system came up with different approaches for transforming the way the knowledge is delivered in educational organizations that is aimed to substantially increase the learning experience of students.

Due to exponential advances in technology and sufficient amount of effort given to the research in the field of improving learner's motivation, several types of education have been emerged until now. The most common types of education that is followed by modern learners these days are online learning, traditional face-to-face education and blended learning.

This research will focus on blended learning - the concept which was established recently and led to a heated discussion in many academic disciplines. As the concept is relatively new, various authors describe blended learning differently. The simplest but most practical explanation, by the opinion of the author, is provided by Garrison